

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Кафедра сімейної та спеціальної педагогіки і психології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ,
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ
ПОТРЕБАМИ»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Одеса 2023

УДК

*Рекомендовано до друку кафедрою сімейної та спеціальної педагогіки і
психології Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
протокол № 7 від «16» лютого 2023 року*

Рецензенти:

Асєєва Ю.О. – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету

Бабчук О.Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського

Ковиліна В.Г. Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Вікові особливості дітей з особливими освітніми потребами» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта: метод. реком. Одеса, Університет Ушинського, 2023. 40 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Вікові особливості дітей з особливими освітніми потребами» містять: передмову, загальну інформацію про навчальну дисципліну, теми лекційного курсу, плани семінарських занять, завдання та запитання до виконання самостійної роботи, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань, глосарій.

ЗМІСТ	
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
1.1 Опис навчальної дисципліни.....	7
1.2 Критерії оцінювання за різними видами роботи.....	8
РОЗДІЛ 2. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ	13
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	16
3.1.Теми практичних занять.....	16
РОЗДІЛ 4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	25
РОЗДІЛ 5. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ.....	30
5.1 Приблизна тематика есе.....	30
5.2 Методичні вказівки щодо оформлення есе.....	32
ГЛОСАРІЙ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку освітньої системи в Україні активного впровадження набуває інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір, що зумовлює суттєве оновлення змісту, організаційних форм і технологій навчання, виховання і розвитку цієї категорії дітей, забезпечення їм психолого-педагогічного супроводу в освітньому просторі дошкільного навчального закладу. Відповідно до світових тенденцій та національного досвіду України передбачені різні форми організації освіти і соціалізації для дітей із порушеннями фізичного та (або) психічного розвитку, зокрема в умовах загальноосвітніх установ для дітей і з типовим розвитком (так зване інтегроване та інклюзивне навчання і виховання).

На сьогодні у зв'язку з посиленням інтеграційних процесів в освіті актуалізується необхідність посилити у підготовці майбутніх фахівців знання про труднощі, особливості навчання дітей з ненормативним психічним розвитком, оволодіння прийомами комплексної допомоги їм. Центром вивчення курсу «Вікові особливості дітей з особливими освітніми потребами» є діти з різними відхиленнями у соматичному, психомоторному, сенсорному, інтелектуальному особистісно-соціальному розвитку, які мають особливі освітні, медичні, педагогічні проблеми. Відтак, ці знання є базою для створення умов для оптимальної соціально-психологічної адаптації, професійного самовизначення таких дітей.

Курс спрямовано на вивчення інтеграційних процесів у системі освіти, необхідністю формування з високим рівнем професійної компетентності фахівця спеціальних закладів та загальноосвітніх закладів; організацію навчально-виховного процесу у новітній школі, закладах дошкільної освіти мають забезпечувати спеціалісти з високим рівнем професійної підготовки, провідною складовою діяльності яких є компетентність, мобільність та вміння адаптуватися в мінливих умовах сьогодення.

У сучасній загальній та спеціальній педагогіці декларується положення

про необхідність раннього виявлення і подолання порушень у психофізичному розвитку дитини. Це має виключно важливе значення для формування особистості дитини, для підготовки її до шкільного навчання. Студентам, майбутнім дошкільним педагогам, вихователям необхідно мати уявлення про всі основні види порушень психофізичного розвитку, і, насамперед, – інтелектуальні, мовленнєві, про причини їх виникнення, а також про шляхи їх подолання та корекції. Саме це визначаємо як основу корекційних, а у їх складі – логопедичних, знань.

Мета навчальної дисципліни: висвітлення основних вікових закономірностей та особливостей розвитку, виховання та навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку (порушення зору, слуху, мовлення, опорно-рухового апарату, затримка психічного розвитку, розумова відсталість, комбіновані порушення та ін.).

Очікувані результати вивчення дисципліни:

знати:

- визначення, основні види дизонтогеній і причини їхнього виникнення;
- загальні закономірності розвитку, що відхиляється;
- вікові особливості психофізичного розвитку, принципи, методи й систему навчання дітей які страждають на дизонтогенії, що плинуть за типом ретардації, дефіцитарності, асинхроній; а також таких, що сполучають декілька дефектів

уміти:

- обґрунтовувати необхідність корекційно-виховної роботи з дітьми з порушеннями розвитку та розкривати умови підвищення її ефективності;
- визначати структуру та особливості процесу аномального розвитку дитини;
- наводити приклади первинного дефекту та вторинних відхилень при різних видах дитячих дизонтогеній;
- помічати ознаки розвитку що відхиляється у дитини;
- надавати фахову допомогу батькам щодо усунення вторинних відхилень у

розвитку дітей дошкільного віку;

- визначати умови для профілактики та попередження порушень слуху та зору у дітей;
- виділяти і характеризувати основні особливості психофізичного розвитку розумово відсталих дітей;
- обґрунтовувати основні вимоги до корекційної роботи з розумово відсталими дітьми;
- обґрунтовувати вплив мовленнєвих порушень на загальний розвиток дитини;
- попереджувати ситуації, що травмують дітей, або зменшувати шкідливість їх впливу на особистість дитини;
- давати характеристику особливостям поведінки дітей з різними проявами психопатій та обґрунтовувати специфіку індивідуального корекційно-виховного підходу в кожному окремому випадку.

РОЗДІЛ 1.

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 01 Освіта/ Педагогіка	Статус дисципліни: Обов’язкова	
Змістових модулів – 2	Спеціальність: 012 Дошкільна освіта ОПП Дошкільна освіта. Практична психологія в закладах дошкільної освіти	Мова навчання: українська	
		Рік навчання:	
2-й		2-й	
Семестр:			
2-й		2-й	
Лекції			
Індивідуальне науково-дослідне завдання: есе		10 год.	4 год.
Загальна кількість годин – 90	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Практичні, семінарські	
		20 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		50 год.	70 год.
		Індивідуальні завдання	
		0 год.	0 год.
		Вид контролю: екзамен	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента –8			

1.2. Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги.
	1 бал	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	2 бали	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні. Здобувач виступає експертом практичних завдань, що виконали однокурсники.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1 бал	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.
	2 бали	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-

		методичними матеріалами.
	3 бали	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Письмова робота	0-9	Здобувач не менше ніж на 50% контрольних завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	10-13	Здобувач на 51% - 70% контрольних завдань надав правильну відповідь – середній рівень знань
	14-17	Здобувач на 71% - 90% контрольних завдань надав правильну відповідь – достатній рівень знань
	18-20	Здобувач на 91% - 100% контрольних завдань надав правильну відповідь – високий рівень знань
ІНДЗ (есе)	0	Побудоване висловлення характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики і граматична будова мовлення; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладу немає або він не є доречним.
	0-5	За обсягом висловлення сягає норми, тему розкрито, виклад загалом зв'язний; наведено один доречний аргумент; наведено непереконливий приклад; висновок лише частково відповідає тезі або не пов'язаний з аргументами та прикладами; робота характеризується недоліками за показниками: помітний її репродуктивний характер, відсутня самостійність суджень, їх аргументованість, добір слів не завжди вдалий, неточно дібрані слова й синтаксичні конструкції.
	6-10	Самостійно побудований послідовний, повний, логічно викладений текст; сформульовано тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкрито тему, висловлено основну думку; наведено один доречний аргумент; вдало дібрано лексичні засоби; наведено один доречний приклад; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації тощо.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Вікові особливості дітей з особливими освітніми потребами», яка за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 A)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері діагностики та корекції мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з вадами психофізіологічного та мовленнєвого розвитку. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.

Добре (82 – 89 B)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у сфері діагностики та корекції мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з вадами психофізіологічного та мовленнєвого розвитку, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74 – 81 C)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо основних мовленнєвих порушень в аспекті: етіології, симптоматики, класифікації, методи і прийоми логопедичного обстеження і впливу. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64 – 73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Розуміє основні закономірності мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.
Задовільно (60 – 63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання щодо основних закономірностей мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; відсутнє глибоке розуміння про теоретичні і методологічні основи логопедії.
Незадовільно (35 – 59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

Шкала оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка а ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РОЗДІЛ 2.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Змістовий модуль 1. Теоретичні й наукові основи дисципліни

Тема 1. Вступ до предмету

Особлива дитина – в чому її особливість. Вікові особливості психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами Сучасні уявлення про нормальний розвиток й розвиток, що відхиляється. Фактори психічного розвитку людини. Види розвитку, що відхиляється (дизонтогенії). Загальні закономірності розвитку, що відхиляється, за Л.С. Виготським, В.І. Лубовським та ін. Типи дизонтогенії.

Тема 2. Причини виникнення відхилень у розвитку

Ендогенні й екзогенні причини, що викликають відхилення в розвитку. Вплив ендогенних факторів на подальший розвиток дитини. Психофізичні вади, які можуть бути викликаними ендогенними факторами. Екзогенні фактори, їх роль в виникненні вад психофізичного розвитку. Пренатальний, інтранатальний та постнатальний періоди розвитку та їх уразливість щодо виникнення вад психофізичного розвитку. Фактори, що викликають вади в пренатальному періоді розвитку. Поняття про тератогени, види тератогенів, принципи дії тератогенів. Фактори, що викликають психофізичні вади в інтранатальному періоді розвитку. Шкала Апгар. Фактори, що викликають вади розвитку в постнатальному періоді.

Тема 3. Вікові та психолого-педагогічні особливості розумово відсталості дитини.

Психічний розвиток при дизонтогеніях за типом ретардації. Причини виникнення розумової відсталості. Класифікація розумової відсталості за ступенем важкості. Особливості розвитку пізнавальної сфери. Особливості особистісного розвитку й розвитку емоційно-вольової сфери. Особливості діяльності розумово відсталості дитини.

Тема 4. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей із затримкою психічного розвитку.

Причини й механізм затримки психічного розвитку. Класифікація К.С. Лебединський по етіопатогенетичному принципі. Прояви різних форм ЗПР. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей зі ЗПР. Особливості розвитку особистості й емоційно-вольової сфери. Особливості діяльності дітей, які мають слабо виражені відхилення в психофізичному розвитку. Питання психологічної діагностики й корекції при дизонтогеніях по типі ретардації.

Тема 5. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням слуху.

Психолого-педагогічний розвиток при дизонтогеніях за типом дефіцитарності. Причини порушень слуху. Психолого-педагогічна класифікація порушень слухової функції в дітей. Особливості розвитку пізнавальної сфери в дітей з порушеннями слуху. Особливості особистісного розвитку й розвитку емоційно-вольової сфери. Особливості діяльності дітей з

порушеннями слуху. Питання психолого-педагогічної діагностики й корекції при порушеннях слухової функції в дітей.

Тема 6. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням зору.

Причини порушень зору. Класифікація порушень зорової функції в дітей. Особливості розвитку пізнавальної сфери. Особливості особистості й емоційно-вольової сфери. Особливості діяльності дітей з порушеннями зору. Питання психолого-педагогічної діагностики й корекції при порушеннях зорової функції в дітей.

Тема 7. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями мовлення.

Причини первинних мовленнєвих порушень. Класифікацію мовленнєвих порушень. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей з важкими порушеннями мовлення. Особливості особистості й емоційно-вольової сфери. Особливості діяльності дітей з важкими порушеннями мовлення. Питання психолого-педагогічної діагностики й корекції при важких порушеннях мовлення в дітей.

Тема 8. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням функцій опорно-рухового апарата.

Причини порушень функцій опорно-рухового апарату. Специфіку рухового розвитку при дитячому церебральному паралічі. Структуру рухового порушення при дитячому церебральному паралічі. Форми дитячого церебрального паралічу. Особливості розвитку пізнавальної сфери в дітей із церебральними паралічами. Особливості особистості й емоційно-вольової сфери. Особливості діяльності дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарата. Питання психолого-педагогічної діагностики й корекції при порушеннях функцій опорно-рухового апарата в дітей.

Змістовий модуль 2. Діти з дизонтогеніями, що плінуть за типом асинхроній

Тема 9. Вікові та психолого-педагогічні особливості розвитку дітей з розладами спектру аутизму.

Причини й механізми виникнення РДА. Психологічну сутність РДА. Класифікацію по ступені важкості. Особливості розвитку пізнавальної сфери. Особливості особистості й емоційно-вольової сфери. Особливості діяльності дітей із РДА. Питання діагностики й корекції при ранньому дитячому аутизмі. Методи психолого-педагогічного втручання при РДА.

Тема 10. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з дисгармонічним складом особистості.

Причини дисгармонійного особистісного розвитку. Типологію патологічних характерів. Особливості поведінки дітей з дисгармонійним розвитком особистості. Питання психолого-педагогічної діагностики й корекції дисгармонійного розвитку.

Тема 11. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей зі складними порушеннями розвитку.

Причини складних порушень розвитку. Підходи до класифікації дітей зі

складними порушеннями розвитку. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей зі складними порушеннями розвитку. Особливості особистості й емоційно-вольової сфери. Особливості діяльності дітей зі складними порушеннями розвитку. Питання психолого-педагогічної діагностики й корекції при складних порушеннях розвитку в дітей.

Тема 12. Принципи і організація комплектування спеціальних установ для дітей з порушеннями у розвитку

Типи установ для аномальних дітей з порушеннями у розвитку. Принципи і організація комплектування спеціальних установ для дітей з порушеннями у розвитку. Склад і організація інклюзивно-ресурсних центрів.

Тема 13. Вікові норми розвитку дитини

Періоди розвитку дитини. Сенсомоторний розвиток дитини. Мисленнєвий розвиток. Формування мовлення в процесі онтогенетичного розвитку дитини. Розвиток спілкування та гри. Емоційно-соціальний розвиток.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

3.1. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		денна	заочна
1.	<i>Семінар «Вікові особливості психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами»</i>	2	1
2.	<i>Дискусія «Причини виникнення відхилень у розвитку»</i>	2	
3	<i>Вирішення практичних завдань «Психолого-педагогічні особливості розумово відсталої дитини»</i>	2	
4.	<i>Діагностування «Психолого-педагогічні особливості дітей з затримкою психічного розвитку»</i>	2	
5	<i>Семінар «Психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням слуху»</i>	2	1
6	<i>Вирішення практичних завдань Психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням зору»</i>	2	
7	<i>Семінар «Психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями мовлення»</i>	2	1
8	<i>Вирішення практичних завдань «Психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарата»</i>	1	1
9	<i>Семінар «Психолого-педагогічні особливості розвитку дітей з розладами спектру аутизму»</i>	1	
10	<i>Вирішення практичних завдань «Психолого-педагогічні особливості дітей з дисгармонічним складом особистості»</i>	1	1
11	<i>Семінар «Психолого-педагогічні особливості дітей зі складними порушеннями розвитку»</i>	1	
12	<i>Круглий стіл «Принципи і організація комплектування спеціальних установ для дітей з порушеннями у розвитку»</i>	1	1
13	<i>Практичне заняття «Вікові норми розвитку дитини»</i>	1	
	Разом	20	6

Тема 1. *Семінар. Вікові особливості психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами*

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Сучасні уявлення про нормальний розвиток й розвиток, що відхиляється.

2. Фактори впливу на психофізичний розвиток дітей раннього дошкільного віку.

3. Оцінити сучасні потреби дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Обов'язкове практичне завдання (підготовка есе)

Есе «Розвиток дефектології в різні історичні епохи. Вчення Л.С. Вигодського. Вчення О.Р. Лурія»

Рекомендована література

1. Бондар В. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ, 2004. 152 с.
2. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі. Путівник для педагогів. Київ. 2015.
3. Єфремова В.В. Система роботи з психофізичного розвитку дитини. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 160 с.

Тема 2. Дискусія. Причини виникнення відхилень у розвитку

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Проаналізувати причини виникнення відхилень у розвитку дітей дошкільного віку.

Обов'язкове практичне завдання (Вирішення ситуативних задач)

1. Навести приклади первинного дефекту та вторинних відхилень при різних видах дитячих дизонтогеній.

Рекомендована література

1. Вікові особливості розвитку дитини. Л. Балім. Київ. 2010. 20 с.
2. Основи дефектології: навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. Закладів. І.М. Маруненко, В.І. Бобрицька, Є.О Невсдомька, З.Ф. Сіверс, КМПУ імені Б.Д. Грінченка. Вид. 2-е, стереотип. Київ, 2016. 144 с.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» О. І. Білан; за заг. ред. О. В. Низковської. 2017. 256 с.

Тема 3. Практичне заняття. Психолого-педагогічні особливості розумово відсталої дитини

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Проаналізувати психічний розвиток при дизонтогеніях за типом ретардації.

Обов'язкове практичне завдання

1. Назвати патогенні чинники порушень розвитку.
2. Обговорення умов, що забезпечують нормальний психічний розвиток дитини.

(підготовка есе)

Есе «Особливості діяльності розумово відсталої дитини».

Рекомендована література

1. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.
2. Методи діагностики психічного розвитку дітей / І. М. Гоян, А. А. Палій // За ред. А.А. Палія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. 652 с.
3. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників. Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Борщевська Л. В., Обухівська А. Г. Київ. 1998.
4. Тищенко В.В. Вироблення дії ймовірного прогнозування у мовленнєвій діяльності розумово відсталих дошкільників. Дефектологія. 2001. №2. С. 9-13.

Тема 4. Діагностування. Психолого-педагогічні особливості дітей з затримкою психічного розвитку

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Провести діагностику проявів різних форм ЗПР

Обов'язкове практичне завдання (Вирішення ситуативних задач)

1. Розкрийте психолого-педагогічні особливості розвитку дітей з затримкою психічного розвитку.
2. Охарактеризуйте питання психологічної діагностики та корекції при ЗПР.

3. Визначте зону найближчого розвитку на прикладі дитини з нормальним розвитком і дитини з порушеним розвитком.

Рекомендована література

1. Гоян І.М., Палій А.А. Психодіагностичний, психокорекційний і розвивально-виховний практикум у дитячому садку: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2010. 588 с.
2. Карпенко Н.В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) : навч. посіб. для студентів ВНЗ. 4-те вид. Київ : Каравела, 2017. 247 с.
3. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.

Тема 5. Семінар. Психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням слуху

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Проаналізувати питання психологічної діагностики й корекції при порушеннях слухової функції в дітей

Обов'язкове практичне завдання

1. Зробити аналіз розвитку сприйняття дітей з порушенням слуху.
2. Доведіть свої уміння розпізнати порушення слуху з поміж інших порушень мовлення у дітей (алалія, ЗПР тощо).

(підготовка есе)

Есе «Особливості розвитку пізнавальної сфери в дітей з порушеннями слуху».

Рекомендована література

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. Івано-Франківськ, 2008. 295с.
2. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

3. Програма розвитку глухих дітей дошкільного віку / К.В. Луцько (заг. ред), О.В. Мартинчук., О.П. Круглик. Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 395 с.

Тема 6. Практичне заняття. Психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням зору

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Проаналізувати особливості особистості й емоційно-вольової сфери дітей з порушенням зору.

Обов'язкове практичне завдання (Вирішення ситуативних задач)

1. Скласти план роботи психолого-педагогічного супроводу дітей з порушенням зору.

Рекомендована література

1. Атемасова О.А. Проблеми розвитку та корекція емоційної сфери дітей дошкільного віку. Х.: Ранок, 2010. 176с
2. Гурковська Т.Л. Супровід розвитку дітей раннього віку. Київ: Шкільний світ, 2011. 128с.
3. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

Тема 7. Семінар. Психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями мовлення

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Проаналізувати причини первинних мовленнєвих порушень.

Обов'язкове практичне завдання

1. Охарактеризуйте сучасні доступні методики активізації формування внутрішнього мовлення у дітей з мовленнєвими порушеннями.

Підготовка есе

Есе «Особливості діяльності дітей з важкими порушеннями мовлення».

Рекомендована література

1. Бодарєва М.І. Латентний компонент порушення як методична проблема

логопедії. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) / Збірник наукових праць. Випуск №16 том 1. 2020.

2. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс. Київ: Освіта України, 2015. 292 с.
3. Федієнко В. Домашня Логопедія.: посіб. Київ: Школа, 2017. 58с.

Тема 8. Практичне заняття. Психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарата

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Проаналізувати структуру рухового порушення при дитячому церебральному паралічі.

Обов'язкове практичне завдання (Вирішення ситуативних задач)

1. Скласти психолого-педагогічну характеристику дітей із ДЦП.

Рекомендована література

1. Корпанець Н.М. Моделювання індивідуальної програми розвитку дошкільника з ООП. Київ, 2018. 56 с.
2. Марченко І. С. Педагогічні заходи з формування комунікативної поведінки дітей із дизартрією при ДЦП: навч.-метод. Посібник. Київ: Слово, 2013. 96 с.
3. Плиска О. І. Фізіологія вищої нервової діяльності та сенсорних систем: Посібник. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 285 с.

Тема 9. Семінар. Психолого-педагогічні особливості розвитку дітей з розладами спектру аутизму

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Проаналізувати питання психологічної діагностики й корекції при ранньому дитячому аутизмі
2. Описати методи психолого-педагогічного втручання при РСА .

Обов'язкове практичне завдання (Вирішення ситуативних задач)

1. Подайте перелік ознак РСА у дітей раннього віку.
2. Яким напрямом розвитку у плані підготовки дітей з аутизмом до інклюзивного навчання треба надати перевагу?

Підготовка есе

Есе «Особливості діяльності дітей із РСА»

Рекомендована література

1. Скрипник Т. В. Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра: навч.-метод. посіб. Київ : «Гнозіс», 2013. 60 с. 4.
2. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму. Київ : Вид-во «Фенікс», 2010. 320 с. 5.
3. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі : навчально-наочний посіб. / Укл. Т. Скрипник. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2015. 56 с .

Тема 10. Практичне заняття. Психолого-педагогічні особливості дітей з дисгармонічним складом особистості

Форма організації на занятті (Робота в мікрогрупі)

1. Проаналізувати причини дисгармонійного особистісного розвитку та типологію патологічних характерів.

Обов'язкове практичне завдання (Вирішення ситуативних задач)

1. Охарактеризуйте поведінку дітей з дисгармонійним розвитком особистості.
2. Основні напрями психолого-педагогічної діагностики й корекції дисгармонійного розвитку дітей дошкільного віку.

Рекомендована література

1. Коргун Л.М. Діти з відхиленнями в розвитку. Психологічні особливості. Психолого-педагогічна діагностика. Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2012. 277с.
2. Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей раннього дошкільного віку: Учбово-методична допомога / Під науковою

редакцією Л. А. Федорович. Кременчук: Християнська Зоря, 2008. 217с.

3. Психологічні особливості дітей і підлітків з проблемами в розвитку: Вивчення та психокорекція. Під ред. У.В. Ульяновка. 2007.

Тема 11. Семінар. Психолого-педагогічні особливості дітей зі складними порушеннями розвитку

Форма організації на занятті (Робота в мікрогрупі)

1. Проаналізувати підходи до класифікації дітей зі складними порушеннями розвитку

Обов'язкове практичне завдання

1. Описати методи та прийоми ранньої діагностики дітей зі складними порушеннями розвитку.

Підготовка есе

Есе «Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей зі складними порушеннями розвитку»

Рекомендована література

1. Забрамна С.Д. Психолого-педагогічна діагностика розумового розвитку дітей. 1995.
2. Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей раннього дошкільного віку: Учбово-методична допомога / Під науковою редакцією Л. А. Федорович. Кременчук: Християнська Зоря, 2008. 217с.
3. Ростомішілі Л. Н. Адаптивне фізичне виховання дітей зі складними вадами розвитку. 2009.
4. Тарасун, В.В. (Ред.). Психологічні умови ефективності дошкільного навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Київ. 2005.

Тема 12. Круглий стіл. Принципи і організація комплектування спеціальних установ для дітей з порушеннями у розвитку

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Охарактеризуйте систему принципів добору дітей до спеціальних навчально-виховних закладів.
2. Наведіть приклади правильного комплектування груп дітей з порушеннями у розвитку спеціальних установах.

Обов'язкове практичне завдання (проект)

1. Програми комплектування спеціальних установ на інноваційних засадах.

Рекомендована література

1. Колупаєва А.А., Найда Ю.М. Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : Навчально - методичний посібник. Київ. 2007. 128 с.
2. Методичне забезпечення діяльності педагогічних працівників дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів щодо роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку: Науково–методичний посібник. За ред. Н.І. Клокар, О.В.Чубарук. Біла Церква. 2006. 124 с.
3. Супрун І.В. Реалізація напрямків психологічного супроводу дітей з особливими потребами в загальноосвітніх закладах // Матеріали педагогічних читань: «Інклюзивне навчання рівневий доступ до якісної освіти» . Донецьк. 2011. 102 с.
4. Шнайдер В.І., Кулик О.О., Фінько Г.М. Організація індивідуального навчання (Методичні рекомендації на допомогу педагогам ЗОШ та спеціальних закладів, реабілітаційних центрів, фахівцям психолого - медико - педагогічних консультацій, педагогам, психологам, батькам). Кам'янець - Подільський: «Абетка–Нова». 2007. 148с.

Тема 13. Практичне заняття. Вікові норми розвитку дитини

Форма організації на занятті (Робота з інтернет джерелами)

1. Сенсомоторний розвиток дитини (1-й рік життя).
2. Мисленнєвий розвиток дитини (4-й рік життя).
3. Розвиток спілкування та гри дитини (3-й рік життя).
4. Емоційно-соціальний розвиток дитини (2-й рік життя).

Обов'язкове практичне завдання (Рисунок)

1. Формування мовлення в процесі онтогенетичного розвитку дитини.

Рекомендована література

1. Вікова психологія. За ред. Г.С. Костюка. Київ, 1976.
2. Вікові особливості мовленнєвого розвитку дитини
<http://www.logopedia.com.ua/batkam/v-kov-osoblivostmovlenn-vogo-rozvitku-ditini>
3. Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. Київ: Каравела. 2009. 448 с.
4. Яценко Т.В. Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку. Методичний посібник. 84с.

РОЗДІЛ 4.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Вікові особливості психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами

Питання для самостійної роботи.

1. Розкрийте поняття раннього віку та діагностику розвитку дітей раннього віку.
2. Охарактеризуйте вікові етапи психофізичного розвитку дітей.
3. Роль біологічної та соціальної детермінації в генезі порушень розвитку.
4. Закономірності психічного розвитку в нормі та патології.
5. Фактори дизонтогенеза. Умови нормального розвитку дитини (По Г. М. Дульнєва та А. Р. Лурія).

Тема 2. Причини виникнення відхилень у розвитку.

Питання для самостійної роботи.

1. Вікова обумовленість дефектів розвитку.
2. Поняття про зону найближчого розвитку, сензитивних періодах, первинному і вторинних дефектах (по Л. С. Виготському).

3. Поясніть поняття психічного дизонтогенеза: недорозвинення, затриманого розвитку, спотвореного розвитку, дефіцитарного розвитку, пошкодженого розвитку, дисгармонічного розвитку.

4. Охарактеризуйте фактори, що викликають психофізичні вади.

5. Розкрийте основні методи для діагностування відхилень у розвитку.

Тема 3. Психолого-педагогічні особливості розумово відсталої дитини

Питання для самостійної роботи.

1. Як розвиваються психологічні пізнавальні процеси у розумово відсталої дитини?

2. Як соціально-побутові умови впливають на розвиток розумово відсталої дитини?

3. Які психодіагностичні методики використовують для діагностики розвитку розумово відсталої дитини?

4. Система комплексної корекційно - розвивальної допомоги дітям з розумовою відсталістю.

5. Проаналізуйте функції оцінювання досягнень розумово відсталої дитини?

Тема 4. Психолого-педагогічні особливості дітей з затримкою психічного розвитку

Питання для самостійної роботи.

1. Назвіть чотири основні типи психічного розвитку (ЗПР) (за класифікацією К. С. Лебединської).

2. Надайте характеристику дітей з ЗПР і дітей з розумовою відсталістю?

3. Чого і як слід навчати дітей із затримкою психічного розвитку?

4. Охарактеризуйте основні завдання, які спрямовані на розвиток зорового сприймання та просторових уявлень дітей з затримкою психічного розвитку.

5. Чим обумовлена ЗПР психогенного походження?

Тема 5. Психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням слуху.

Питання для самостійної роботи.

1. Розкрийте особливості обстеження слуху у немовлят, його значення для діагностики розвитку мовлення у дитини та інших психічних функцій, зокрема сприймання, пам'яті, мислення.

2. Проаналізувати специфіку оцінювання навчальних досягнень дітей із порушеннями слуху.

3. Розкрийте особливості розвитку дітей з порушеннями слуху: глухі діти, слабочуючі, діти які втратили слух на пізніх етапах розвитку?

4. Розкрийте особливості розвитку фонетико-фонематичного слуху у дітей з мовленнєвими та сенсорними порушеннями.

Тема 6. Психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням зору.

Питання для самостійної роботи.

1. Розкрийте особливості розвитку дітей з порушеннями зору: сліпі, слабозорі та діти, які втратили зір на пізніх етапах розвитку.

2. Як порушення зору впливає на формування особової і емоційно-вольової сфери дитини?

3. Назвіть загальні психологічні вимоги, що пред'являються до організації і проведення обстеження дітей з порушеннями зору.

4. Охарактеризуйте діагностичні методики для визначення рівня розумового розвитку дітей з порушенням зору.

Тема 7. Психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями мовлення.

Питання для самостійної роботи.

1. Охарактеризуйте поняття "системні порушення мовлення" (визначення, класифікація, патогенез)

2. Охарактеризуйте особливості розвитку основних психічних функцій у дітей з порушеннями мовлення

3. Охарактеризуйте значення та зміст розвитку рухової сфери дітей з порушеннями мовлення

4. Охарактеризуйте значення розвитку внутрішнього мовлення для дітей з мовленнєвими порушеннями.

Тема 8. Психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарата.

Питання для самостійної роботи.

1. Специфічні порушення діяльності й спілкування дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарата.

2. Сприятливі ознаки розвитку пізнавальної діяльності дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарата.

3. Визначте рівень сформованості ігрової діяльності дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарата.

4. В чому полягає завдання психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарата?

5. Опишіть мовленнєву і немовленнєву симптоматику дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарата.

Тема 9. Психолого-педагогічні особливості розвитку дітей з розладами спектру аутизму.

Питання для самостійної роботи

1. Які типи осіб з аутизмом було описано засновниками науки про аутизм. Які принципові відмінності характеристик, наданих Л. Канером та Г. Аспергером?

2. Дайте загальну характеристику діагностичних методик для встановлення діагнозу РАС.

3. Поясніть, чому важливо підкреслювати, що аутизм має неврологічну (а не психіатричну) природу?

4. Серед ранніх ознак розладів аутистичного спектра ретельно прокоментуйте ті, які заслуговують на особливу увагу.

5. Чим можна пояснити успіх осіб з аутизмом у таких видах діяльності, як малювання, математика, музичне мистецтво, наукові дослідження?

Тема 10. Психолого-педагогічні особливості дітей з дисгармонічним складом особистості.

Питання для самостійної роботи

1. Особливості зміни форм спілкування і провідних діяльностей дітей з дисгармонічним складом особистості.

2. Історія психолого-педагогічного вивчення дітей з дисгармонічним складом особистості.

3. У чому виявляється гармонійний розвиток особистості?

4. Охарактеризуйте основні підходи до корекції дисгармонічного розвитку в дитячому віці.

Тема 11. Психолого-педагогічні особливості дітей зі складними порушеннями розвитку.

Питання для самостійної роботи

1. Визначте принципи диференціальної діагностики при розмежуванні важких мовних порушень від схожих по зовнішніх проявах станів (відсутність мови при порушеннях слухової функції, аутизмі, розумовій відсталості).

2. Опишіть особливості розвитку особистості та емоційно-вольової сфери дітей зі складними порушеннями розвитку.

3. Класифікація складних порушень дітей за В.Н. Чулковим.

4. Завдання діагностичного дослідження дітей зі складними порушеннями розвитку.

Тема 12. Принципи і організація комплектування спеціальних установ для дітей з порушеннями у розвитку.

Питання для самостійної роботи

1. Яку роль грає безпека у організації комплектування спеціальних установ для дітей з порушеннями у розвитку.

2. Які вимоги висуваються до облаштування інклюзивного навчального закладу?

3. Охарактеризуйте інформаційне та методично - консультативне забезпечення спеціальних установ для дітей з порушеннями у розвитку

4. Як інноваційні технології впливають на принципи комплектування спеціальних установ для дітей з порушеннями розвитку?

Тема 13. Вікові норми розвитку дитини.

Питання для самостійної роботи

1. За якими критеріями оцінюється нормотиповий розвиток дитини віком до 24 місяців?

2. Які сигнали у соціально-емоційній сфері дитини до 2-х років мають насторожити батьків?

3. Опишіть головні характеристики фізичного розвитку дитини 3-х років.

4. Які норми розвитку мовлення дітей дошкільного віку?

РОЗДІЛ 5.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Підготувати есе на електронному і паперовому носіях, виступити на практичному занятті з відповідною тематикою (протягом семестру)

5.1 Приблизна тематика есе:

1. Розвиток дефектології в різні історичні епохи. Вчення Л.С. Вигодського. Вчення О.Р. Лурія
2. Особливості діяльності розумово відсталої дитини
3. Особливості розвитку пізнавальної сфери в дітей з порушеннями слуху
4. Особливості діяльності дітей з важкими порушеннями мовлення
5. Особливості діяльності дітей із РДА
6. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей зі складними порушеннями розвитку
7. Причини виникнення відхилень у розвитку

8. Психолого-педагогічний розвиток при дизонтогеніях за типом ретардації
9. Вікові та психолого-педагогічні особливості розумово відсталої дитини
10. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з затримкою психічного розвитку
11. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням слуху. Особливості пізнавальної діяльності
12. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з порушенням зору. Особливості пізнавальної діяльності
13. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарата
14. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями мовлення
15. Вікові та психолого-педагогічні особливості розвитку дітей з розладами спектру аутизму
16. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей з дисгармонічним складом особистості
17. Вікові та психолого-педагогічні особливості дітей зі складними порушеннями розвитку
18. Принципи і організація комплектування спеціальних установ для дітей з порушеннями у розвитку
19. Вікові норми розвитку дитини

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;
- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;

– подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есе тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

5.2 Методичні вказівки щодо оформлення есе

Есе — це нарис студента на задану тему, який висловлює обґрунтовану авторську позицію та написаний у вільній формі. Зазвичай як тема есе наводиться цитата, ставиться полемічне питання чи наводиться ситуація з професійної сфери діяльності, яку має осмислити студент.

Структура написання есе зазвичай складається з таких частин:

- вступ;
- основна частина;
- висновок;
- список використаних джерел (літературні джерела (не більше 5) розміщуються в алфавітному порядку, відповідно до ДСТУ 8302:2015.

На титульному листі до структури есе вказують назву навчального закладу, предмет, тему роботи, ПІБ та курс, групу студента, ПІБ, науковий ступінь та посаду викладача.

Основні технічні вимоги до написання есе:

- шрифт –Times New Roman;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- кегль – 14;
- мова – державна;
- текст розташовується з одного боку аркуша паперу формату А4 (210 x 297 мм);
- до 40 рядків на сторінку;
- в есе має бути назва (збігається з тематикою тексту);
- відступи від країв аркуша – зліва 3 см, згори та знизу 2 см, справа 1,5 см;
- за наявності використаної літератури – посилання на джерело (наприклад, [1, с. 11]).

ГЛОСАРІЙ

Анамнез – сукупність відомостей про того, хто обстежується (хворому) і розвитку його захворювання. У психіатрії анамнез виступає як засіб дослідження травмуючих конфліктів на життєвому шляху людини і виявлення на цій основі причин відхилень в його психічному розвитку. Анамнез особистості вживається іноді як синонім поняття «історія розвитку особистості».

Аномальний розвиток дитини – відхилення від загальних закономірностей психічного розвитку дитини, що порушують, викривляють структуру психічної діяльності дитини і вносять в неї додаткові ускладнення.

Аутизм – особлива аномалія психічного розвитку, при якому мають місце стійкі і своєрідні порушення комунікативної поведінки, емоційних відносин дитини з навколишнім світом, являє собою відрив від реальності, відгородженість про реального світу. Походження та умови виникнення досі мало з'ясовані. Діагностують його у 2 – 6 дітей на 10000, переважно хлопчиків (співвідношення хлопчиків і дівчаток – 5 до 1). Аутизм полягає у нерівномірному розвитку психіки з порушеннями, в першу чергу, міжособистісного сприймання, функцій соціальної взаємодії та спілкування. Характерним є також надзвичайно обмежене коло інтересів і видів діяльності.

Вікові новоутворення – новий тип будови особистості та її діяльності, психічні зміни, що виникають у певному віковому періоді й визначають перетворення в свідомості дитини, її внутрішнє й зовнішнє життя.

Дисгармонійний психічний розвиток – це тип дизонтогенезу, основою якого є вроджена чи рано набута диспропорційність розвитку психіки дитини, переважно в емоційно-вольовій сфері при первинно збереженому інтелекті.

Психологія дітей із складними порушеннями розвитку – це порівняно нова галузь спеціальної психології, яка вивчає особливості психічного розвитку людини, що має два або більше порушень.

Гіперактивні діти – це діти, поведінка яких характеризується неухильною, надмірною активністю та імпульсивністю, що проявляються в різних ситуаціях і зумовлюють стійку соціальну чи шкільну дезадаптацію.

Депривація – втрата особистістю можливості задоволення тих чи інших

потреб або позбавлення її якогось бажаного об'єкта чи людини, що сприяють задоволенню цих потреб.

Дефектолог – спеціаліст з повною вищою освітою за спеціальністю дефектологія за напрямками: тифлопедагогіка, логопедія, олігофренопедагогіка, сурдопедагогіка.

Дисгармонійний психічний розвиток – це така форма порушень розвитку, для якої характерна недостатність розвитку емоційно-вольової та мотиваційної сфери особистості при відносній збереженості інших структур.

Дитячий церебральний параліч – порушення моторних функцій і контролю м'язів унаслідок ураження мозку перед, під час чи невдовзі після народження дитини.

Діти з вадами зору – складають групу сліпих, слабкозорих і дітей з функціональними порушеннями зору (косоокістю, амбліопією, порушенням рефракції). У сліпих дітей цілком відсутні зорові відчуття (тотальна сліпота), або є світловідчуття чи залишковий зір із гостротою до 0,04 на кращому оці з використанням окулярів (практична сліпота). Відсутність зорових функцій у сліпих дітей у процесі розвитку й навчання компенсується збереженими функціями інших органів чуття – дотиком, нюхом, слухом, мовленням. Такі діти навчаються в спеціалізованих дошкільних і шкільних закладах.

Діти з розладами мовлення – це діти, в мовленні яких спостерігаються відхилення від норми, прийнятої у даному мовному середовищі. Вади мовлення, залежно від характеру мовленнєвих розладів, негативно впливають на всі психічні властивості дитини, позначаються на її діяльності, поведінці.

Діти з особливими освітніми потребами – діти, чиї освітні потреби виходять за межі загально прийнятої норми і вимагають додаткові ресурси: персонал (для надання допомоги у процесі навчання); матеріали (різноманітні засоби навчання, в тому числі допоміжні та корекційні); фінанси (бюджетні асигнування для отримання додаткових спеціальних послуг).

Діти-олігофрени – діти з уродженим чи набутих у ранньому дитинстві (у віці до 3-х років) загальним психічним недорозвитком із переважною недостатністю інтелектуальних здібностей. Причинами, що зумовлюють розумову відсталість, можуть бути: різноманітні шкідливі впливи в період внутрішньоутробного розвитку дитини (інфекції, інтоксикації, травми й т. ін.); родові травми й асфіксія.

Затримка психічного розвитку – один із різновидів відхилень психічного розвитку у дітей. ЗПР дітей психологи розуміють як відставання психічного розвитку від вікової норми, зумовлене, з одного боку, негрубими порушеннями функціонування центральної нервової системи (мінімальна

мозкова дисфункція), а з іншого – несприятливими умовами виховання і розвитку в ранньому й дошкільному дитинстві, зокрема, емоційно збідненим спілкуванням та дефіцитом інформації.

Індивідуальний розвиток – процес формування індивіда від народження до кінця життя. Позначається терміном «онтогенез» (від грец. – суций і – походження) на відміну від «філогенезу» (грец. – рід, плем'я), під яким розуміють розвиток органічного світу в цілому або окремих видів організму.

Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами; передбачає спільне перебування дітей з різними порушеннями психофізичного розвитку з їхніми здоровими однолітками.

Курикулум – загальна концепція навчання дітей з особливими потребами, що визначає знання, вміння, установки та методи їх формування.

Методи навчання – спосіб досягнення навчальної мети, зокрема, послідовних взаємопов'язаних дій вчителя й учнів, які забезпечують засвоєння змісту освіти, формується світогляд учня, розвиваються його здібності.

Особливі потреби – термін, який використовується стосовно осіб, чия соціальна, фізична або емоційна особливість потребує спеціальної уваги та послуг, надається можливість розвинути свій потенціал.

Патогенез – механізми виникнення і розвитку хвороби і окремих її проявів на різних рівнях організму - від молекулярних порушень до змін в органах і системах; розділ патології, що трактує питання патогенезу.

Порушення слуху – постійне або тимчасове порушення слуху, при якому люди зазвичай здатні сприймати певні звукові сигнали, зокрема мовлення.

Порушення інтелектуального розвитку – це виразне, незворотне системне порушення пізнавальної діяльності, яке виникає внаслідок дифузного органічного пошкодження кори головного мозку.

Психічний інфантилізм – форма психологічної незрілості дитини, яка приводить при неправильному вихованні до затримки вікової соціалізації та поведінки дитини, які не відповідають віковим вимогам до неї.

Психодіагностика – це виявлення і вимірювання індивідуально - психологічних особливостей особистості.

Психолого-педагогічний супровід – розглядається як цілісна діяльність,

командна взаємодія (вчителів, асистентів вчителя, батьків, практичного психолога, соціального педагога, логопеда, медпрацівників та інших фахівців), що сприяє засвоєнню знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, особистісному становленню особи, нормалізації сімейних стосунків, її інтеграції в соціум.

Розумово відсталі діти – діти, у яких в результаті органічних уражень головного мозку спостерігається порушення нормального розвитку психічних, особливо вищих пізнавальних, процесів, труднощів формування інтересів і соціальної мотивації діяльності.

Синдром дефіциту уваги і гіперактивності – неврологічно - поведінковий розлад розвитку, що починається в дитячому віці. Проявляється такими симптомами, як труднощі концентрації уваги, гіперактивність і погано керована імпульсивність.

Спеціальний навчальний заклад – навчальний заклад, створений для навчання осіб з особливостями психофізичного розвитку (школа, школа - інтернат, спеціальний навчально - виховний комплекс, об'єднання, навчально - реабілітаційний центр).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. Івано-Франківськ, 2008. 295 с.
2. Бондар В. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ, 2004. 152 с.
3. Бодарева М.І. Латентний компонент порушення як методична проблема логопедії. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) / Збірник наукових праць. Випуск №16 том 1. 2020.
4. Вікові особливості розвитку дитини. Л. Балим. Київ. 2010. 20 с.
5. Вікова психологія. За ред. Г.С. Костюка. Київ, 1976.
6. Вікові особливості мовленнєвого розвитку дитини
<http://www.logopedia.com.ua/batkam/v-kov-osoblivostmovlenn-vogo-rozvitku-ditini>
7. Гоян І.М., Палій А.А. Психодіагностичний, психокорекційний і розвивально-виховний практикум у дитячому садку: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2010. 588 с.
8. Гурковська Т.Л. Супровід розвитку дітей раннього віку. Київ: Шкільний світ, 2011. 128с.
9. Єфремова В.В. Система роботи з психофізичного розвитку дитини. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 160 с.
10. Забрамна С.Д. Психолого-педагогічна діагностика розумового розвитку дітей. 1995.
11. Карпенко Н.В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) : навч. посіб. для студентів ВНЗ. 4-те вид. Київ : Каравела, 2017. 247 с.
12. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

13. Колупаєва А.А., Найда Ю.М. Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : Навчально - методичний посібник. Київ. 2007. 128 с.
14. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі. Путівник для педагогів. Київ. 2015.
15. Коргун Л.М. Діти з відхиленнями в розвитку. Психологічні особливості. Психолого-педагогічна діагностика. Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2012. 277с.
16. Корпанець Н.М. Моделювання індивідуальної програми розвитку дошкільника з ООП. Київ, 2018. 56 с.
17. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.
18. Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. Київ: Каравела. 2009. 448 с.
19. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посіб. Для студентів напряму підготовки Дошкільна освіта. Київ: Київськ. Університет імені Бориса Грінченка, 2015. 288 с.
20. Марченко І. С. Педагогічні заходи з формування комунікативної поведінки дітей із дизартрією при ДЦП: навч.-метод. Посібник. Київ: Слово, 2013. 96 с.
21. Методи діагностики психічного розвитку дітей. І.М. Гоян, А. А. Палій. За ред. А.А. Палія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. 652 с.
22. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників. Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Борщевська Л. В., Обухівська А. Г. Київ. 1998.
23. Методичне забезпечення діяльності педагогічних працівників дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів щодо роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку: Науково—

- методичний посібник. За ред. Н.І. Клокар, О.В.Чубарук. Біла Церква. 2006. 124 с.
24. Основи дефектології: навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. Закладів. І.М. Маруненко, В.І. Бобрицька, Є.О Невєдомька, З.Ф. Сіверс, КМПУ імені Б.Д. Грінченка. Вид. 2-е, стереотип. Київ, 2016. 144 с.
 25. Плиска О. І. Фізіологія вищої нервової діяльності та сенсорних систем: Посібник. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 285 с.
 26. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» О.І. Білан; за заг. ред. О. В. Низковської. 2017. 256 с
 27. Програма розвитку глухих дітей дошкільного віку. К.В. Луцько, О.В. Мартинчук., О.П. Круглик. Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 395 с.
 28. Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей раннього дошкільного віку: Учбово-методична допомога. Під науковою редакцією Л. А. Федорович. Кременчук: Християнська Зоря, 2008. 217с.
 29. Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей раннього дошкільного віку: Учбово-методична допомога. Під науковою редакцією Л. А. Федорович. Кременчук: Християнська Зоря, 2008. 217с.
 30. Психологічні особливості дітей і підлітків з проблемами в розвитку: Вивчення та психокорекція. Під ред. У.В. Ульєнкова. 2007.
 - 31.Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс. Київ: Освіта України, 2015. 292 с.
 - 32.Ростомаішілі Л. Н. Адаптивне фізичне виховання дітей зі складними вадами розвитку. 2009.
 - 33.Скрипник Т. В. Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра: навч.-метод. посіб. Київ : «Гнозіс», 2013. 60 с. 4.

34. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму. Київ : Вид-во «Фенікс», 2010. 320 с. 5.
35. Супрун І.В. Реалізація напрямків психологічного супроводу дітей з особливими потребами в загальноосвітніх закладах. Матеріали педагогічних читань: «Інклюзивне навчання рівневий доступ до якісної освіти» . Донецьк. 2011. 102 с.
36. Тарасун, В.В. (Ред.). Психологічні умови ефективності дошкільного навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Київ. 2005.
37. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі : навчально-наочний посіб. Укл. Т. Скрипник. Київ ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2015. 56 с .
38. Тищенко В.В. Вироблення дії ймовірного прогнозування у мовленнєвій діяльності розумово відсталих дошкільників. Дефектологія. 2001. №2. С. 9-13.
39. Шнайдер В.І., Кулик О.О., Фінько Г.М. Організація індивідуального навчання (Методичні рекомендації на допомогу педагогам ЗОШ та спеціальних закладів, реабілітаційних центрів, фахівцям психолого - медико - педагогічних консультацій, педагогам, психологам, батькам). Кам'янець - Подільський: «Абетка–Нова». 2007. 148с.
40. Яценко Т.В. Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку. Методичний посібник. 84с.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт.
URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайтURL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.
URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
4. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>